

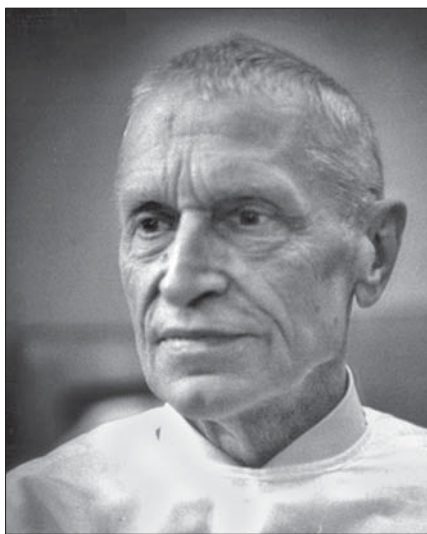
Г.В. КНИШОВ

ДУ «Національний інститут серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова» НАМН України
вул. М. Амосова, 6, Київ, 03110, Україна

СИМВОЛ ЕПОХИ

До 100-річчя з дня народження академіка М.М. Амосова

6 грудня 2013 р. виповнюється 100 років з дня народження видатного українця, лікаря, вченого і громадського діяча, Героя Соціалістичної Праці, лауреата Ленінської премії і трьох Державних премій України, заслуженого діяча науки УРСР, доктора медичних наук, професора, академіка НАН України і НАМН України Миколи Михайловича Амосова — основоположника серцевої хірургії, біологічної кібернетики в Україні, а також відомого письменника. Враховуючи видатний внесок М.М. Амосова в розвиток науки, медицини, літератури, 100-річчя з дня його народження було внесено до Календаря пам'ятних дат, затвердженого Резолюцією 36-ї сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО, а Верховна Рада України ухвалила постанову «Про відзначення 100-річчя з дня народження Миколи Амосова», згідно з якою 2013 рік оголошено роком Миколи Амосова в галузі медицини та відзначено на державному рівні.

Микола Михайлович Амосов — це цілий світ. Взірець гуманізму і високої моралі. Видатний кардіохірург, засновник української кардіоторакальної хірургії і біокібернетики. Дослідник, учений, філософ, автор новатор-

ських методик наукового пізнання фундаментальних основ розвитку суспільства, особистості людини, біологічних систем, медицини. Письменник, громадський діяч, популяризатор науки і здорового способу життя, автор багатьох широковідомих книг про здоров'я.

Видатний дослідник з найрізноманітнішими інтересами, М.М. Амосов одним із перших усвідомив необхідність союзу медицини з точними науками, створивши перший в Україні відділ біокібернетики. Прагнучи до всебічного пізнання людської природи, він не лише розробив модель серця і складних психічних функцій людини, а й намагався моделювати внутрішній світ особистості, структуру суспільства загалом.

Усе своє життя М.М. Амосов, як і годиться справжньому вченому, будь-яке твердження піддавав сумніву. Лише перевіривши те чи інше положення експериментальним шляхом, часто на своєму власному досвіді, Микола Михайлович міг із впевненістю сказати: «Згоден, це так». Яскравим

свідченням цього є відомий «експеримент з омолодження», який упродовж багатьох років він ставив на самому собі.

М.М. Амосов завжди йшов до істини власним шляхом, покладаючись на свій розум, обов'язок лікаря і громадянина, любов до людей, оптимізм і цілеспрямованість.

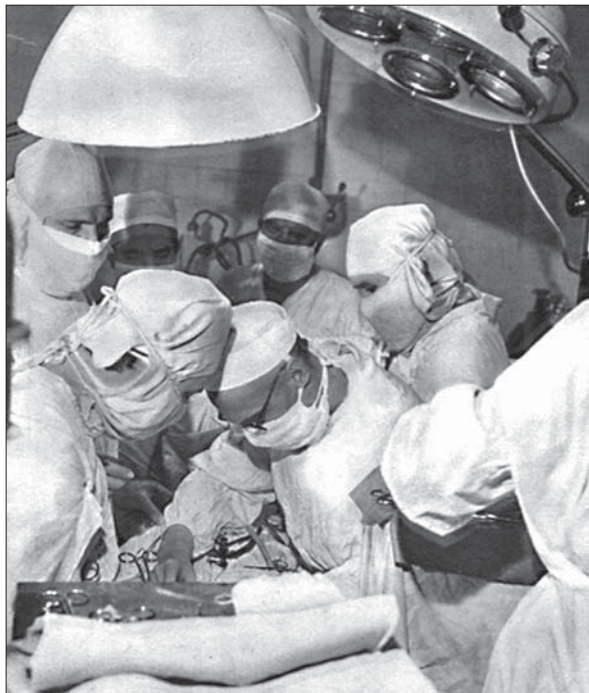
Присвятивши все своє життя медицині, видатний кардіохірург Микола Михайлович Амосов застерігав, однак, від надмірної віри в неї. Він критично ставився до її догм, зокрема головної з них — хворі всі, навіть якщо цього поки що не знають. М.М. Амосов навчав, що здоров'я потрібно систематично добувати самому за допомогою так званого методу обмежень і навантажень.

Символ епохи, легенда вітчизняної науки, знаний філософ, політик, прозаїк, Микола Михайлович Амосов залишився кумиром для сотень своїх учнів, рятувальником для тисяч пацієнтів та ідеалом для прихильників його таланту й величезної волі.

Є відомі вчені, є мислителі, а є — Амосов... Його ім'я стало символом найвищих людських якостей і різнобічного таланту.

Микола Михайлович Амосов народився 6 грудня 1913 р. в селі Ольхово нині Вологодської області. У 1932 р. закінчив Череповецький механічний технікум, після чого впродовж трьох років працював змінним механіком на Архангельській електростанції. У 1934 р. юнак вступив до Всесоюзного заочного індустріального інституту в Москві. Поряд із захопленням технікою цікавився медициною, тому в 1935 р. вступив до Архангельського державного медичного інституту, який закінчив з відзнакою у 1939 р. Здобного випускника прийняли до аспірантури з військово-польової хірургії, але він залишив її, виїхавши до Череповця, де почав працювати ординатором хірургічного відділення міжрайонної лікарні. Паралельно продовжував навчання в Заочному індустріальному інституті, у вільний час проектуючи літак з турбопаровим двигуном, і в 1940 р. з відзнакою захистив диплом інженера.

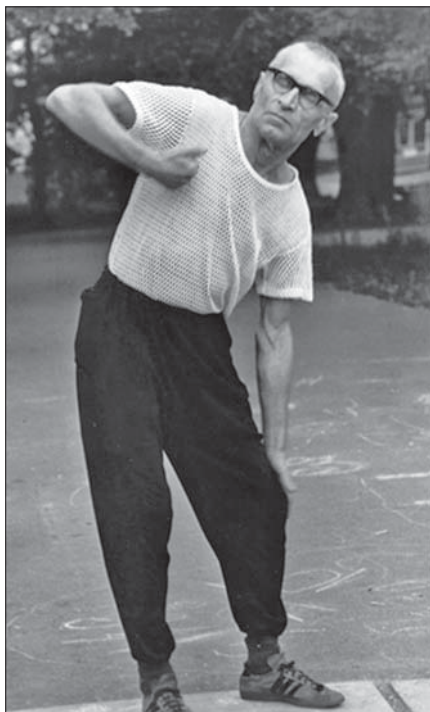
У 1941 р. Миколу Михайловича призвали до лав Червоної Армії. Протягом усієї Вели-

«Хірургія дала мне такие страсти, которые не может дать ничто другое...» — Микола Амосов

кої Вітчизняної війни він служив провідним хірургом у польових рухомих шпиталях на Західному, Брянському, 1-му, 2-му і 3-му Білоруських фронтах, а також на 1-му Далекосхідному фронті (1945 р.). За роки війни М.М. Амосов зібрав багатющий матеріал для кандидатської дисертації на тему «Про поранення колінного суглоба», яку захистив у місті Горькому (нині — Нижній Новгород) у 1948 р. У 1947–1952 рр. він працював головним хірургом Брянського обласного відділу охорони здоров'я і водночас завідував хірургічним відділенням обласної лікарні. Тут, поряд з іншими розділами хірургії, М.М. Амосов цілеспрямовано й захоплено вивчав проблеми грудної хірургії, на той час ще дуже мало розроблені в нашій країні. Він широко й успішно почав оперувати хворих з хірургічними та онкологічними ураженнями легень, стравоходу, кардіального відділу шлунка. Результати його операцій були тоді одними з найкращих у Радянському Союзі.

Миколу Михайловича було запрошено до Київського інституту туберкульозу та грудної

Рух — це життя

хірургії ім. Ф.Г. Янковського для керівництва спеціально створеною клінікою торакальної (грудної) хірургії. Саме тут в усій повноті розкрився його багатогранний талант хірурга і дослідника, фізіолога й інженера, стала особливо плідною наукова, організаторська, педагогічна та громадська діяльність.

У 1953 р. М.М. Амосов захистив докторську дисертацію на тему «Пневмонектомії і резекції легень при туберкульозі». У 1955 р. він уперше в Україні розпочав лікування вад серця. Разом зі своїми співробітниками він створив надійний, придатний для широкого використання апарат штучного кровообігу «серце – легені» і одним із перших в СРСР впровадив його в практику. В 1955 р. Микола Михайлович заснував і очолив першу в Радянському Союзі кафедру грудної хірургії для вдосконалення кваліфікації лікарів, з якої пізніше виділилася кафедра анестезіології.

У 1961 р. М.М. Амосову було присуджено Ленінську премію та обрано членом-кореспондентом Академії медичних наук СРСР.

З часом одним із основних напрямів науково-практичної діяльності М.М. Амосова виявилось хірургічне лікування захворювань серця. У 1963 р. Микола Михайлович першим у Радянському Союзі здійснив протезування мітрального клапана серця, а в 1965 р. створив і вперше у світі впровадив у практику антитромботичні протези серцевих клапанів.

У 1960 р., вже будучи відомим хірургом, М.М. Амосов заснував і очолив відділ біологічної кібернетики в Інституті кібернетики АН УРСР. Під його керівництвом проведено фундаментальні дослідження систем саморегулювання серця, здійснено розроблення та побудову фізіологічної моделі «внутрішнього середовища організму» людини, моделювання на ЕОМ основних психічних функцій і деяких соціально-психологічних механізмів поведінки людини. Майбутнє медицини Микола Михайлович пов'язував з досягненнями суміжних наук — біології, фізики, хімії, кібернетики. Остання, на його переконання, має поставити медицину до ряду точних наук. Головне завдання медицини майбутнього Микола Михайлович вбачав у пошуку шляхів штучного регулювання організму, приведенні його у відповідність із заданою програмою. Мрією вченого було створення штучного розуму. За дослідження в галузі біокібернетики в 1978 р. М.М. Амосова було удостоєно Державної премії УРСР.

У 1983 р. клініку серцево-судинної хірургії Київського НДІ туберкульозу і грудної хірургії було реорганізовано в Київський НДІ серцево-судинної хірургії МОЗ УРСР. М.М. Амосов з 1968 р. обіймав посаду заступника директора, згодом став директором новоутвореного Інституту і працював на цій посаді до 1989 р. Хірург і вчений, М.М. Амосов свого часу розкрився і як талановитий письменник, опублікувавши в 1964 р. свою першу повість «*Мисли и сердце*». Критики повсюдно високо оцінили книгу, відзначивши її художні якості, лаконічний стиль, достовірність, високий інтелектуальний рівень твору, яскраво вираже-

ну громадянську позицію автора. Книгу було перекладено різними мовами і видано у 28 країнах світу. Потім була ціла низка інших літературних творів: «*Записки из будущего*», «*ППГ-2266 (Записки полевого хирурга)*», «*Книга о счастье и несчастьях*» та ін., які неодноразово видавалися в нашій країні та за кордоном. У 1974 р. М.М. Амосова було прийнято до Спілки радянських письменників.

У різнобічній діяльності Миколи Михайловича значне місце відводилося громадській роботі. Він був депутатом Верховної Ради СРСР п'яти скликань. До своїх обов'язків народного депутата ставився з великою відповідальністю і дуже переживав, що не має можливості допомогти всім виборцям.

Говорячи про Миколу Михайловича, не можна не згадати ще одну складову його багатогранного таланту. Йдеться про публіцистику й ораторське мистецтво. Він був чудовим лектором і збирав великі аудиторії. У цій царині він проявив видатні здібності, сміливість, тверезу оцінку ситуації в СРСР, принциповість у питаннях подолання негативних суспільних явищ, яких було немало. Багато його виступів виходили за межі можливої на той час відвертої критики і користувалися величезним успіхом у слухачів.

Академік М.М. Амосов — творець школи кардіохірургів в Україні. Під його керівництвом захищено 35 докторських і 85 кандидатських дисертацій. Він автор понад 400 наукових праць, у тому числі 20 монографій, з питань захворювань серця і судин, гнійних захворювань і туберкульозу легенів, проблем біологічної, медичної та психологічної кібернетики.

Микола Михайлович помер 12 грудня 2002 р. на 90-му році життя, менше року не доживши до свого ювілею. Постановою Кабінету Міністрів України Інституту серцево-судинної хірургії Академії медичних наук України було присвоєно ім'я академіка М.М. Амосова. На його честь названо вулицю, де розташовано Інститут, встановлено меморіальні дошки на будинках, де він мешкав і працював. У 2000 р. М.М. Амосов увійшов до першої десятки особистостей, які визначили вигляд країни у ХХ ст., а у 2008 р. співвітчизники надали йому друге місце серед 100 великих українців.

Проте головне — це світла пам'ять про Миколу Михайловича Амосова, яка назавжди залишиться в серцях його учнів, співробітників, багатьох тисяч врятованих ним хворих, усіх, хто мав щастя зустрічатися і спілкуватися з цією дивовижною людиною.